

Лариса Брюховецька

15 років «Кіно-Театру» в контексті українського кіно*

I. Журнал як частка культурного життя

Якось у прямому ефірі на радіо FM довелося вести розмову про кіно й театр. Слухачі запитували про різне, а одна поставилась до розмови радикально і принципово: «Про що ви говорите? Які театр і кіно? Хіба можуть вони зрівнятися зі «Свободою слова», яку веде Савік Шустер, його передачі дивляться всі, й відірватися не можна, коли політики між собою сваряться, і хочеться знати, чия візьме». Безперечно, такі телепередачі приваблюють людей, які замолоду дивилися тільки одностайні й нудні виступи партійних лідерів, а тут такий темперамент і галас. Жаль тільки, що та «Свобода» часто перетворюється на базар, де учасники, немов перекупки, лаючись, відводять душу, і що їхня невтримна балакучість і некультурність багатьом імпонують.

12 травня 2010 журналу «Кіно-Театр» виповнюється 15 років. Виник він у важкі для українського мистецтва часи, коли кінематограф майже не проявляв ознак життя, коли активно поширювалась жовта преса, а видань про кіно взагалі не було. Журнал від самого початку став часткою культурно-інформаційного життя Незалежної України, можливістю висловлювання для тих, хто любить мистецтво, кому потрібні краса і духовність. Ми відкидали самоізоляцію, адресувалися читачу освіченому і культурному (не всіх же задовольняє те, що культивує телебачення). Інакше й не могло бути, тому що журнал розпочав своє життя в особливому, можна сказати, сакральному місці; його засновником став Національний університет «Києво-Могилянська академія» — авторитетний навчально-науковий заклад, один із центрів культурного життя України.

II. Підтримувати дискриміноване українське кіно

Ми шукали і знаходили нашого читача: запам'яталося, якою надією світилися очі учасників презентацій журналу в НаУКМА, Парламентській бібліотеці, Острозькій академії. Живі діалоги зі слухачами велися на радіо «Культура» і «Промінь». Ініціатива дискусій про

шляхи українського кіно була на часі, й кінематографісти охоче відгукувалися на наші запрошення. Ми полемізували довкола засадничих проблем української культури, її сучасного і майбутнього, по кілька разів на рік збирали «круглі столи» з різних питань: кінорежисури, кінодраматургії, кінопродюсерства, збирали й театральну режисуру з усієї України, обговорювали культурологічні проблеми. На сторінках журналу концентрувалася інформація про події в українському та зарубіжному театрі й кіно, а головне — осмислювалися процеси, аналізувалися й оцінювалися вистави і фільми.

Коментування не тільки прем'єр, а й ретроспектив — цю місію теж виконує журнал. Звичайно, рецензії та статті не можуть замінити відсутніх на екранах українських фільмів, проте журнал веде професійну розмову про них, не дозволяє забувати багаті традиції нашого кіно, засвідчує, що не Голлівудом єдиним... Є і спрямування в перспективу: щоб не тільки сучасники, а й майбутні дослідники змогли дізнатися про теперішнє кінематографічне життя України. Регулярність видання в наших умовах — це висока оцінка, адже виникало чимало різної періодики, яка починала з гучного піару, ефектної, іноді навіть глянцевої зовнішності, досить швидко зникала. Причина не тільки у браку коштів, а й у тому, що вони прагнули уподібнюватися іншим. Ще до появи «Кіно-Театру» мені рік довелося працювати в подібному виданні — «Вавилон ХХІ» — через свою всеїдність він був приречений, і 1993 року власник його заклав.

Щоб протистояти тотальній уніфікації (або, як нині кажуть, — глобалізації) і вірити у свою справу, потрібна неабияка воля. І не тільки воля. Мистецький журнал (в умовах занепаду культурних запитів) не може існувати без якісного смислового наповнення. Він має бути адресним. Треба уявляти, до кого звертаємось, хто наші читачі, заради яких ми трудимося, до речі, маленьким колективом (7 працівників) і за невеличкі зарплати. За час існування журналу мені доводилося чути не тільки слова вдячності від читачів, а й скептичні

відгуки. Недоброзичливців журнал дратує: то він не такий, як інші, то не так оформлений, то ігнорує «базар», не друкує пліток, скандалів, брудних сенсацій. Мовляв, кому такий потрібен? І це не додумали, з такими претензіями я стикалася, зокрема, у фірмі з розповсюдження преси «Союздруку». Саме тому вони не хотіли брати журнал для розповсюдження.

Наше завдання — не тільки дати панораму часового і просторового мистецтва, а й актуалізувати краще, що в них є, тобто те, що здатне підносити людину над буденністю, окрилювати її. Визнаю: у нас замало критики недолугих, графоманських витворів — поки що нашим авторам бракує відваги писати про таке. Останнім часом «круглих столів» поменшало. Мабуть через те, що поменшало ентузіастичності в середовищі театральних діячів і кінематографістів. Сьогодні професіонали не розмовляють, а працюють. Бо якою б мінливою не була політика, потрібно творити, осмислювати пройдене, уроки митців театру і кіно, опікуватися молодими. Досліджувати, над чим вони працюють, які в них орієнтири, заглядати в майбутнє. Будучи секретарем НСКУ з творчих питань, я разом зі співробітниками редакції двічі проводила акції «Молоде кіно України» з показом фільмів і випуском силами і коштом дайджеста «Молоде кіно України», так би мовити, узагальнюючи досвід дебютантів, інформуючи про наявні творчі сили та їхні здобутки. Потрібно стимулювати інтерес до творчості молодих і в авторів.

Слід визнати: недостатньо ми висвітлюємо й кіно комерційне, зняте не на державний кошт. Хоча не ігноруємо: не обійшли увагою, зокрема, фільми Олександра Кирієнка — одного з найпомітніших і найплодовитіших режисерів, який працює в комерційному полі. Інша річ, важко назвати його кіно українським (як і фільми комерційні загалом): актори в головних ролях — російські, мова російська, та й об'єкт зображення, окрім його дебюту — «Помаранчевого неба», — також не український. Режисер став, так би мовити, співцем олігархів — і його «Ілюзія страху» за твором О. Турчинова це вкотре підтвердило.

III. Влада і кіно. Трансформація

Кіноситуація довго не складалася, сили українського кіно танули, чимало кінофахівців змушені були покинути професію, частина подалась на телебачення, яке перейшло в приватні руки й давало можливість заробітку, але нівелювало творчість «рейтингами» і «форматами». Ще гірше, воно використовувало кіно як засіб для деморалізації. Українському ж фільму на малому екрані місця не знаходилося, а держава залишалася бездіяльною. Чому так сталося?

Влада в Україні у ставленні до кіно, м'яко кажучи, бездіяльна. За соціологічними опитуваннями з усіх державних і недержавних інституцій довіру в людей має тільки церква. Уряд і парламент, хоча й обрані демократичним шляхом, її не заслужили. Владу насамперед обходять інтереси (власного) бізнесу. Кіно також розглядають як бізнес, але специфічно: як засіб прибутків, тобто те, що можна продати, нічого в нього не вкладаючи (не випадково в нас така гігантська мережа з продажу фільмів на носіях). Продаж неліцензованого товару влаштовує державу, бо це не тільки працює на тінювий бізнес, а й забезпечує певну кількість населення роботою.

Негація влади до власного кіно почалася ще 1993 року, коли українська економіка постраждала від гіперінфляції. Той день, коли Верховна Рада зняла в бюджеті фінансування кіно, став чорним в його новітній історії, — тоді кінематографісти навіть виходили на демонстрацію протесту.

Позиція невтручання не дозволила бодай якось забезпечити юридичними важелями розвиток кіногалузі (це пов'язане із загальною економічною політикою, в якій фіскальне домінує над стимулами). У 1990-х кіновиробництво майже зупинилося; неабиякі зусилля

йшли на те, щоб втримати інфраструктуру, тобто кіностудії. Київський інститут театрального мистецтва продовжував готувати кадри. Парламент у 1990-х довгенько готував Закон України «Про кінематографію», з яким митці пов'язували певні сподівання і який 1998 року таки прийняли, але він був декларативний і ніяк не підтримав кіновиробництво в Україні. Єдиний позитив — 30-відсоткова квота на демонстрування українських фільмів: іноземці, які захопили наш ринок фільмів, мали б вкладати гроші в українське кіно і цю квоту виконувати. Та вони встановили свої правила й виконувати це положення Закону і не подумали. Прокат в Україні, ставши заручником іноземного товару, також не підтримав українського кіно. Тому ні ігрові, ні документальні, ні науково-просвітницькі, ні анімаційні фільми, які з'явилися впродовж 1990-х за державної підтримки, не вийшли на екрани. Дистрибуція в державному секторі відсутня: за якимось загадковим законом держава позбавлена права продавати профінансований фільм (книгу), не стимулює дистрибуції.

Ще років шість тому народні депутати, декларуючи намір підтримувати українське кіно (хоча намір словами і залишився), вдавалися до порівняння: раніше і тепер. З початку 1960-х до кінця 1980-х років в Україні працювало 6 державних студій, на яких випускали щороку 18 повнометражних, 50 неігрових і 12 анімаційних, 45 телевізійних фільмів, діяло 30 тисяч кіноустановок, глядачі активно ходили в кіно, кіногалузь давала прибутки.

Важко повірити, але справді так було. Та якщо бути чесним, не всі українські фільми мали попит у глядача. Прибутки давало здебільшого зарубіжне кіно, або такі фільми, які ставив Леонід Биков на студії ім. Довженка, — вони займали перші позиції в загальносоюзному кінопрокаті, й досі їх охоче купують. Тож чи слід дивуватися, що випробування ринком виявилось важким.

Та, незважаючи на складну ситуацію, кінематографісти заявляли, що чутки про смерть українського кіно перебільшені, небіжчик виявився більше живим, аніж мертвим. Справді, в якісь моменти наставало полегшення, синхронно з активізацією української економіки український кінематограф також активізовувався. Помітне пожвавлення наставало, зокрема, в ті роки, коли Уряд виділяв на кіновиробництво закладені в бюджеті кошти. Наприклад, за державної підтримки 2001 року було випущено 34 фільми, 2002-го — 16, 2003-го — 25, 2004-го — 46, 2005-го — 30, 2006-го — 34, 2007-го — 16. Цифри ці треба уточнити: серед випущених за згадані сім років повнометражних ігрових на кіноплівці 22, інші — це короткометражні ігрові та неігрові, фільми на відео, незначна кількість анімаційних. Уряди неохоче витрачали кошти на кіно, вважаючи, мабуть, що реальність наша перевершує усілякі кінофантазії. І що нашому глядачеві вистачає й зарубіжних фільмів. Щоб урядовці усвідомили кіно як складову культури країни, їм треба сповідувати юридичні, й, головне, моральні закони, дбати про молоде покоління. Не підтримував кіно і парламент, хоча надходило чимало слушних пропозицій, запозичених з досвіду європейських країн, виголошених на різних зібраннях, в тому числі на парламентських слуханнях.

Ще раз кінематограф (але не український) удостоївся державної уваги 2008 року, коли було видано Указ Кабінету Міністрів про дублювання, озвучення і субтитрування іноземних фільмів українською мовою. Прокатники, які користувались російськомовними копіями, протестували, судилися з Урядом, але рішення Конституційного суду стало остаточним, і дискусії втратили сенс.

IV. Кіно як приватний бізнес

Приватизація у кіногалузі набуває невідворотного характеру. Держава на самому початку свого існування віддала кіномережу в комунальну власність, і сьогодні старі кінотеатри вже приватизовано, часто перепрофільовано. Разом з тим продовжують виникати ме-

режі приватних. Відвідування регулюється ринком: спершу глядач не хотів платити за неякісну продукцію, але прокат ожив 1999 року, й допоміг йому польський режисер Єжи Гофман фільмом «Вогнем і мечем». Українці захотіли потрапити у візуальний простір своєї історії. Останні роки прокатники пропонують гучні новинки, фільми-переможці МКФ, варіюють ціни, аби залучити студентів. Почалась приватизація і кіностудій: наприкінці 2009 держава передала у руки власника Одеську.

Як бачимо, бізнес в українському кіно поступово набирає сили, але він поки що ущербний — випускає продукцію низького рівня. Дивує, що власники новостворених студій до постановок запрошують випадкових людей, не вважаючи режисуру професією: на їхню думку, зняти кіно може будь-хто, не маючи відповідної освіти. У системі теле-кіновиробництва роль режисера часто зводиться до керування вже наперед визначеним замовниками процесом. Рівень сценарної літератури також неймовірно низький. Кіно і телевиробництво скоріше симулюється, набираючи дедалі більших обертів. Уявити, кому цікаве бездумне, низькопробне видовище, важко. Та саме так сформувався комерційна кіногалузь, тому складається враження, що випуск фільмів — це ширма якогось іншого бізнесу, бо в нас люблять декларувати одне, думати друге, а робити третє. Якщо б хотіли вибудувати кіновиробництво грамотно, то потребували б фахівців, вивчали досвід інших країн. А так, виходить якесь абсурдне «ноу-хау», бо кіно ніде у світі непрофесіонали не роблять.

Коли я запитала в одного з продюсерів комерційної студії: чому вони не знімають фільмів з українського життя, адже це було б цікаво не тільки українцям, а й світові, з відповіді випливало, що інвестори такого кіно не замовляють. Річ у тому, що комерційне кіновиробництво розгорнулося переважно за російські гроші. Фінансова криза кінця 2008 року підкосила його, хоча окремі телеканали, які багатіють на рекламі, продовжують продукувати серіали. Звичайно, у цьому бізнесі велика конкуренція з американським і російським кіно. Але кінобізнес в Україні у багатьох випадках зрощений з російським.

Втім, хоч нечисленні, але є приватні студії, які продукують і показують на телебаченні телефільми таки українські, наприклад, студія «ВІАТЕЛ», очолювана Галиною Криварчук та Василем Вітром.

V. Кіно як імідж країни

Українське кіно не зникло, воно трансформувалося. Суттєва особливість фільмів — нова ступінь свободи. Можна знімати про те, що було заборонене за радянських часів, можна знімати що завгодно. Хоча зі свободою проблеми: нерідко вона зводиться тільки до тілесних інтересів.

Небагато людей в країні, в тому числі самих кінематографістів, розуміє, наскільки важливим чинником політичного, ідеологічного, мистецького та міжнародного іміджів країни є кіно. А тим більше для нації, яка століттями була бездержавною. Кіно могло б об'єднувати, консолідувати людей. Взяти історію України. Сьогодні її вивчають у школі, для зацікавлених є чимало белетристики і наукових розвідок. Але переважна більшість громадян ще не зустрілася з історією власної держави на екрані (хіба що завдяки згаданому фільму Єжи Гофмана і викривленому з погляду історії «Тарасу Бульбі» Володимира Бортка). Тоді як пропозиції існують: Віктор Гресь багато років працював над сценарієм «Тараса Бульби», п'ять років тому завершив, і здобув перше місце на конкурсі Міністерства культури, сценарій перекладено, до речі, англійською і французькою. Та на цьому все й заглохло. Володимир Савельєв почав знімати фільм про Калнишевського за власним сценарієм і також рік стоїть — нема коштів. Василь Портяк і Ярослав Гаврилюк підготували сценарій «Крути» — у Міністерстві їм навіть нічого не обіцяли. А

скільки ще подій, постатей не охоплено! Та навіть ті кілька поставлених фільмів про ключові постаті української історії до глядача практично не дійшли.

VI. Три категорії кінопростору

Що ж помітного за останні півтора десятиріччя випущено за державні кошти? Які здобутки українського кіно в міжнародних масштабах? Міжнародні нагороди дістало чимало картин українських і українського виробництва, можна згадати «Настроювач», «Шум вітру», «Проти сонця», «П'єса для трьох акторів», «Засипле сніг дороги...». Лідером стала 10-хвилинна анімаційна стрічка Степана Ковалю «Йшов трамвай №9». Трамвай виявився справді щасливим, обійшов фестивальний світ, здобув 16 нагород МКФ, в тому числі «Срібного ведмедя» на Берлінале.

Простір українського кіно я поділила б на три категорії. Перша — кіно, орієнтоване на глядача. Його найпомітніший представник — режисер і продюсер Олег Янчук з фільмами «Атентат», «Нескорений», «Залізна сотня», «Владика Андрей», не тільки знятими й показаними на фестивалях, а й випущеними на дисках, тобто вони доступні глядачеві. Те ж саме можна сказати й про досвідченого Миколу Мащенка, який чимало років був директором Національної кіностудії ім. Олександра Довженка. До фільмів, адресованих масовому глядачеві, належить його історична епопея «Богдан Зиновій Хмельницький», де бачимо визначні історичні постаті, українсько-польську війну XVII століття, великі масовки. На фільм пішло сім років важкої, копіткої праці. Глядач усе-таки його побачив, студія продала право показу телекомпанії «Інтер», і та випустила його на дисках і демонструвала на своєму каналі.

Наступна категорія — авторське кіно. Сьогодні у світі воно не втрапило територію. Наприклад, Педро Альмодовар, зберігаючи власний стиль, бореться за широку публіку, робить виклик телебаченню. Четверть століття протистояли нівеляції фільми Еміра Кустуріци. Вони, як і фільми Такесі Кітано, вселяють надію в те, що особистість у кіно не зникне. В Україні такими авторами є Юрій Іллєнко та Кіра Муратова. Восени 2009 року Кірі Муратовій виповнилося 75. Знімає регулярно: за 17 років — 8 п/м і 2 к/м, всі вони є рафіновано-авторськими. Муратова йде своїм незмінним шляхом, пропонуючи абсурд, декларуючи байдужість до глядача, але в останньому фільмі — «Мелодія для шарманки» — вона повернулася обличчям до нього: показала нещасних дітей як лакмусовий папірець, що виявляє моральне звиродніння багатіїв. Фільми її російськомовні. В останньому з'явилася одна україномовна жінка-бомж, експресивно зіграна Ніною Руслановою; цей персонаж розмовляє і навіть співає по-українськи. Це не новий прийом, відомий він ще з радянських часів, — показати, що українською розмовляють ущербні. Фільм здобув нагороди на Московському МКФ, на МКФ «Кіношок», «Ніку» як кращий фільм країн СНД.

Найбільш показовим в кіно авторському є сенсаційний фільм «Молитва за гетьмана Мазепу» Юрія Іллєнка. Це складний для сприйняття (чим страшенно дратував глядача) і чи не найбільш резонансний український фільм за роки Незалежності. У Києво-Могилянській академії його показували тричі, і зал на 800 місць був переповнений.

Так само неабияке зацікавлення, особливо серед студентської молоді, викликав «Мамай» Олеся Саніна з його фантастичним зображенням і звуковим вирішенням.

До режисерів з високим іміджем належить і Роман Балаян, який залишився вірним собі, працює на тонких психологічних нюансах. Він як режисер і продюсер, керівник студії «Ілюзіон-фільм» тісно співробітничав з Росією, але його останній фільм — «Райські птахи» — українського виробництва. За десять років — три фільми: «Два

місяці, три сонця» (про те, як позначилася чеченська війна на психології людей), «Ніч світла» і «Райські птахи». Виконавець ролі кадебіста у «Птахах» Сергій Романюк дістав приз за кращу чоловічу роль на «Кінотаврі».

Третя категорія — молоде кіно. Це переважно учні Юрія та Михайла Ілленків, Бориса Савченка, Олександра Ковалю, Сергія Буковського, інших режисерів. Покоління 25 — 30-річних прийшло зі своїм власним баченням, на жаль, воно не дуже укорінене в традиції рідної культури (звідки й походять їхні творчі проблеми).

Правда, до повнометражного ігрового за державні кошти їх майже не допускають: їхня «парафія» — короткий метр. Хіба що Санін зі своїм «Мамаєм» прорвався. А Володимир Тихий, Віра Яковенко, Олександр Ітигілов-молодший, Тарас Ткаченко поставили ігрові телевізійні фільми на приватних студіях. Тарас Ткаченко цікавий документаліст — його героями є Іван Миколайчук, Володимир Івасюк, а в останньому фільмі (2009 рік) — Святослав Гординський.

Назагал, у сучасному молодому українському кіно чітко проглядається тенденція фемінізації: з'явилося чимало жінок-режисерів. Якби в мене була можливість розподіляти кошти на фільми, то я насамперед залучила б Ганну Яровенко, Вікторію Мельникову, Інну Павлічук, Марину Горбач. Це професійні і перспективні митці. Яровенко особистість багатогранна — пише сценарії, знялась у фільмі «Las Meninas», має талант розшукувати неординарних людей, які стають героями її фільмів. Її «Кіноманія», надзвичайно свіжа, динамічна, у 2005 році здобула одну з головних премій фестивалю документального кіно «Контакт». «Четверта хвиля» Вікторії Мельникової — цікава документальна розповідь про причини сучасної української еміграції на Захід, про одного з емігрантів — композитора Володимира Зубицького, який, виїхавши до Італії, не втрачає контактів з Україною. Життєву силу і творчу потужність українців досліджує ще одна режисерка — Інна Павлічук. Як дипломну роботу вона зробила професійний фільм «Кайрос» також на «Національній кінематеці», вивела два образи — лікарки-барда Ольги Богомолець і фотохудожника Ігоря Гайдая. Динамічна, невимушена форма висловлення й особливо цінний соціальний темперамент твору. Марина Горбач ще студентською роботою з непертензійною назвою «Банка» обійшла немало фестивалів, у тому числі й міжнародних, здобула нагороди, а її дипломна робота «Борг» за Євгеном Гуцалом — влучний соціо-психологічний портрет морального стану української людини.

Доречно згадати продюсера Світлану Степаненко, яка 20 років очолює студію «Кінематографіст», де останнім часом дебютувало багато молоді. Років п'ять тому з'явилася компанія «SOTA Сінема Group», яку очолює молодий продюсер Олег Кохан. Він робить ставку на відомі імена й мистецьке кіно — успішно продюсував фільми Кіри Муратової, Романа Балаяна, польського режисера Кшиштофа Зануссі. Частина коштів дає держава, а частину він знаходить сам. У тому числі й за кордоном. Причому, робить це по-сучасному, грамотно.

Великі сподівання покладав глядач на фільм «Кобзарі» Олеся Саніна. Було афішовано сюжет і обіцянку бізнесмена Тарути («Союз-Донбас») профінансувати його. Мав зніматися Джек Паланс. Але Паланса вже немає, Тарута з якихось міркувань передумав, а Санін п'ять років нічого не створює.

Серед молодих не всі чекають грошей від держави. Виникає справді незалежне кіно. Впродовж 2009 року група молодих працювала над проектом «Арабески», випустивши 10 короткометражок. Грошей не просили ні в бізнесу, ні в держави, проявили силу волі, амбіції і впевненість у власних силах. Спробували піднятися над обставинами і — перемогли.

Нарешті, четверта категорія, хоча її можна віднести до авторського

кіно. Йдеться про кіно неігрове: фільми Ростислава Плахова-Модестова «Останній гетьман» про Павла Скоропадського (студія «1+1»), «Техніка безпеки для тих, хто дивиться телевизор», «Загублений рай», присвячений Миколі Гоголю, — це ґрунтовна, інтелектуальна розмова про важливі для українців проблеми. Як і фільм Анатолія Сирих «Не плач за мною, Аргентино» (про скульптора Михайла Грицюка). Ентузіаст Михайло Ткачук, за незначної підтримки діаспори, майже власними зусиллями зняв чудовий фільм про «зникаючу натуру». Він записав ще живих учасників Норильського повстання — унікального в історії страшного ГУЛАґу вияву непокори — фільм «Загадка Норильського повстання» заслужено здобув Національну премію імені Тараса Шевченка.

Нарешті робота, яка стала найважливішою кіноподією останніх років. Це «Живі» Сергія Буковського, режисера, який уже давно не сподівається на державну підтримку й, треба віддати йому належне, свого часу зумів переконати телеканал 1+1 профінансувати 9-серійний фільм «Війна. Український рахунок», що дістав Шевченківську премію. «Живі» (2008) — про трагедію українців і приурочені до 75-річчя Голодомору. Фонд «Україна 3000» фінансував фільм. Він успішно обійшов багато фестивалів і працює, безперечно, в інтересах української держави. Сергій Буковський — авторитетний режисер у масштабі міжнародному.

VII. Де можна побачити українські фільми?

Запитання традиційне. Іноді здається, що на українське кіно в Україні накладено табу. За цим стоїть насамперед економічна конкуренція. Крім того, Росія не полишає мрію про «єдине пространство» — економічне, культурне, мовне — й активно заповнює Україну своїми ідеологічними продуктами: періодикою, книгами, виставами, естрадою, фільмами (якщо раніше вони були переважно кримінальних сюжетів, то сьогодні це ідеологічно-пропагандистська продукція).

І все ж... Я згадувала прецеденти в прокаті («Помаранчеве небо», «Владика Андрей», «Богдан Зиновій Хмельницький»). А ще українські фільми показують на фестивалях «Відкрита ніч», студентському «Пролог» (проводиться нерегулярно), у програмі «Панорама українського кіно» МКФ «Молодість». «Відкриту ніч» уже років 12 веде Михайло Ілленко: переглядають стрічки в Києві літньої ночі, просто неба. Останні кілька років цей фестиваль транслював телеканал «УТ-1», і той, хто хотів побачити українське кіно, таку нагоду мав. Крім того, фестиваль випустив свої фільми на DVD, учасники їздять з фільмами по містах України.

Відбуваються прем'єри в Будинку кіно і зрідка — показ на телеканалах. Прем'єри українських фільмів у Будинку кіно — це традиція, на дотриманні якої наполягаємо й ми, критики. Там двічі проводились Дні українського кіно, перший 2004 року, другий — 2008-го. А по областях-районах-селах, якщо десь показують, то завдяки ентузіазму кіноманів. На ринку фільмів на DVD з'являються й українські кінострічки.

Професійно займається прокатом своїх фільмів згадана «SOTA Сінема Group».

Сьогодні, порівняно з 1990-ми, у нас справи значно кращі. Окрім однієї — доступу до українського фільму. Моя давня мрія, щоб у столиці України з'явився кінотеатр українського фільму, де показували б і прем'єри за участі авторів, і ретроспективи з коментарями фахівців. З цією пропозицією років п'ять тому я зверталася до начальника управління культури міської адміністрації, але у відповідь одержала чиновницьку відписку.

Як бачимо, простір українського кіно, хоча й невідомого масовому глядачеві, існує. З одного боку — нібито глибоке підпілля, з другого — він багатоманітний, подекуди цікавий та обнадійливий.

**Доповідь виголошено на зібранні Наукового Товариства імені Тараса Шевченка.
Нью-Йорк. 13 березня 2010.*